

GENT NOVA: BADALONA DINS LA CULTURA CATALANA CONTEMPORÀNIA

ISABEL GRAÑA I ZAPATA

Sovint, hom sent a parlar de la capacitat de «regeneració» dels badalonins, i en la seva ignorància de memòria més jove, demana insistentment pel concepte intuït la pèrdua de quelcom desconegut, allò sobre què han intervingut com a elements devastadors el temps i la proxi-

mitat de la gran capital. I, extraïent de la mateixa expressió la visió impersonal que la ciutat ofereix, intenta saber si darrera d'aquesta imatge subsidiària, i indefectible en certs aspectes, hi ha la personalitat d'una població que sabent-se part d'una cultura nacional, vol arribar a sentir-se part

activa cercant la seva identitat local en l'inici de la cultura catalana contemporània que avui coneixem —Modernisme i Noucentisme—, tot recuperant la imatge vital que la Badalona d'antany ofería, i vivint intensament els esdeveniments més importants d'aquesta nova Badalona finisecular.

Josepa Bori i Llovet, filla d'A. Bori i Fontestà, reina de les festes dels Jocs Florals, del Centre Catalanista Gent Nova. Cort d'honor, Ramona Renom, J. Pi, Tudó, Coloma Renom, Agost del 1907. (Museu de Badalona)

Política, economia, cultura i societat a Badalona (1880-1918)

Cap al tombant del segle passat els badalonins assiteixen a l'arribada del catalanisme, no sens una certa displicència com a conseqüència de l'absoluta concentració de l'interès ciutadà, absort aleshores per les aferrissades lluites polítiques que el caciquisme féu ultrapassar els àmbits estrictament polítics influïent de manera directa en la vida social de la ciutat.

En la seva pràctica, el caciquisme badaloní es tradueix en l'existència única de dues forces polítiques que es disputen constantment el poder del municipi. Conservadors

i liberals, alternativament successors en l'exercici del poder, es caracteritzaren per la manca d'integritat política i professional que donà lloc a tot tipus d'abusos i manifestacions antidemocràtiques. Tanmateix, foren els personalitzadors d'una ostentosa administració que dugué a terme grans projectes urbanístics i monumentals basats en l'especulació de les arquitectures municipals, i l'augment desmesurat dels impostos. Tot plegat, produí nombroses protestes per part de la població i fins alguns aldarulls de caràcter violent, com ara l'anomenat «motí de les cèdules» el 1893, manifestacions, però, durament reprimides pel poder.

Aquest caciquisme profundament arrelat té la seva fi en l'airejament que experimenta la política local amb la irrupció de les idees nacionalistes. Sens dubte, la gran crisi socioeconòmica que pateix el país i la desfeta moral que suposà per a la burgesia catalana la pèrdua de les colònies, afavoreix l'embranchida del nacionalisme que arriba a Badalona de la mà d'una entitat manifestament adherida al programa radical de la Unió Catalanista: el Centre Catalanista Gent Nova.

Malgrat la seva reticència inicial, els de Gent Nova arriben a presentar-se com a alternativa al caciquisme local, la seva perseverança i la recomanació als seus partidaris de votar en favor de Solidaritat Catalana a les eleccions de 1907, foren prece-

dents inequívocs de la gran victòria i l'assentament del catalanisme a la ciutat.

L'evident interès que demostra l'actitud dels polítics, cal cercar-lo en la pròpia idiosincràsia estratègica de Badalona respecte a la gran capital. A la seva proximitat i l'adequada xarxa de comunicacions, cal afegir un alt índex de població —19.116 h el 1900—, que unit a la greu crisi que patien els mitjans de vida tradicionals de la ciutat —la pesca, la manufactura agrícola i la corderia fonamentalment—, agreugen considerablement l'existència d'una població avesada a formar part de la nova classe obrera recentment estrenada a Catalunya amb la Revolució Industrial.

D'altra banda, Barcelona havia sofert ja el seu procés d'industrialització, i es trobava en una etapa d'expansió econòmica amenaçada per la manca de territoris on situar les noves indústries destinades a productes de primera necessitat. Des d'aquesta òptica, Badalona es converteix fàcilment en el nucli de població adient per a cobrir les necessitats de tipus infraestructural, i abastar el gran nombre de població amb què comptava la veïna capital. Gens casual, doncs, l'endarrerit desenvolupament industrial de la nostra ciutat i les seves característiques específiques: l'ampli ventall de productes de primera necessitat que responen directament a la demanda d'interessos aliens, als quals es veu sotmès l'inici i el gruix de la producció industrial.

La ciutat, que ho és des de 1897, creix i s'eixampla submergida en un cúmul de tensions polítiques i econòmiques, alhora que alimenta un profund convenciment d'allò que vol representar dins el món i la cultura catalana de l'època. Així ho demostren: d'una banda, l'important moviment cooperativista per a la defensa i l'ajut a l'obrer que, amb la fundació d'entitats com «La Bienhechora» i «La Fraternidad», vol donar resposta a l'explotació obrera per part de les classes dominants; d'altra banda, la multitud d'associacions culturals i d'esbarjo que proliferen durant aquests anys: L'Ateneu Obrer, el Centre Catalanista Gent Nova, l'Orfeó Badaloní, el Círcol Catòlic, Casino Apolo, Cinematògraf Mary, Betulo Sports, etc.

Moltes d'aquestes associacions originaren la creació de revistes i diaris² com a plataforma d'expressió pròpia, mitjançant les quals, il·lustraven des de totes les visions possibles la vida ciutadana, en molts casos amb gran qualitat i constància sobresortint: *El Eco de Badalona*, *Sol Ixent*, *Gent Nova*, *Aubada*, *Acció*, etc.

La vitalitat de la Badalona d'antany es reflecteix en el seu dinamisme social —emprant els termes en el sentit més genèric—, on tenen cabuda des de les famoses representacions teatrals dels germans Borràs i Margarida Xirgu al Teatre Zorrilla, fins a l'establiment de l'estètica imposada pel Modernisme —«l'Art Nouveau», «Modern

PERIÒDICH CATALANISTA

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.—Lluçh, 51, 53 y 55 y Sant Francesch, 58 y 60.—BADALONA

***** NÚMERO EXTRAORDINARI * * PREU: UN RAL * * * * *

Capçalera de *Gent Nova*, 15/08/1905. (A.H.C.B. - Museu de Badalona)

Style» o «Jugendstil», segons procedència—, on la barreja dels elements foranis i el geni dels artistes locals ens permet avui delectar-nos amb les cases de Joan Amigó, les pintures d'Eduard Flò, la música d'Evelí Borrull, i tantes altres manifestacions artístiques que fan constatable una veritable activitat cultural.

En virtut d'aquesta època d'expansió i floriment cultural la ciutat es converteix en un centre d'interès primordial per a empre-

saris, polítics i intel·lectuals, la qual cosa justifica sobradament la presència de moltes personalitats que, com Pompeu Fabra o J.M. Folch i Torres, decideixen establir-s'hi—, estiuajar-hi, com és el cas de la Margarida Xirgu, o que senzillament la freqüenten per motius personals o professionals, com Antoni Rovira i Virgili, J. Verdager, Domènec Martí i Julià, Trinitat Monegal, Ferrer i Guàrdia, Torres i Bages, J. Carner, Carles Riba, etc.

L'Entitat, la Revista i els Jocs Florals

El desencís davant la incapacitat generada per les estructures de govern imperants és, en certa manera, el responsable de l'aglutinament de la burgesia catalana al voltant de les idees nacionalistes, alhora que de l'acostament del capital necessari a moltes associacions i centres catalanistes que arreu del país, i com Gent Nova, tenen el seu origen cap a 1899. El naixement d'aquests organismes era la resposta a un nacionalisme regeneracionista i progressista, que en la seva praxis, anirà més enllà de les activitats pròpies de la militància política, traduint els seus ideals de prosperitat en un seguit de manifestacions culturals de to nacionalista.

Tot i haver-se constituït amb anterioritat, Gent Nova fa la seva presentació oficial el 15 d'agost de 1901. L'adhesió del Centre a la Unió Catalanista queda ratificada amb la presència incondicional i el mestratge de D. Martí i Julià —president de la Unió—, sota la direcció del qual els militants locals, J. Ventura i Gausachs —president del Centre—, Francesc X. Casals —secretari—, i Gerony Estrany, esdevenen caps visibles i ideòlegs de l'entitat.

L'evolució ideològica del Centre —sempre en conseqüència amb el seu entorn—, anirà des de les posicions més radicals i com-

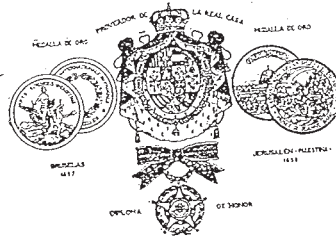
Gent Nova

batives fins a la moderació absoluta que derivà en nombroses divisions internes, i possibilità la fusió amb una altra entitat badalonina de caire més conservador, l'Orfeó Badaloní, al juny de 1921.

En la mesura que el Centre s'anà consolidant dins la ciutat es convertí en una entitat majoritària, gaudint del prestigi social necessari per a bastir amb el segell de la dignitat les diverses activitats i seccions que el formaven; l'agrupació sardanística, la secció femenina, vetllades musicals i dramàtiques, conferències sobre nacionalisme, literatura o astrologia, etc. Sens dubte, però, són dues les activitats que amb una evolució paral·lela, fruit d'un origen consubstancial, destaquen de manera evident en la tasca duta a terme pels de Gent Nova: la revista *Gent Nova* i els Jocs Florals. En aquest article, he considerat la possibilitat de tractar ambdues manifestacions conjuntament, ja que l'existència dels Jocs Florals de Gent Nova és inherent a la pròpia revista, i és gràcies a ella que conservem algun testimoni del seu significat literari.

Gent Nova fa la seva aparició com a portaveu del Centre Catalanista i el seu màxim òrgan d'expressió el 3 de desembre de 1899, primer com a quinzenari i després com a setmanari; serà la segona publicació íntegrament en català de Badalona.

Fábrica de Anissats y Licors Extrafins

E. ROMBOUTS

Especialitats de la casa

ANIS GLORIA

Muntra Celi

* CRÈME DE ORANGE *

Aigua-naf triple y compost.

Arrabal, 38.-Badalona

“OLI SALAT”

VERGE, PUR D' OLIVAS, EL MILLOR DEL MON, GUST REBÓ, HIGIÈNICH.

Per amanir no se'n pot gastar pas d' altre

LO VENEN EN AQUEIXA CIUTAT LOS ACREDITATS ESTABLIMENTS

DE: JOSEPH CUIXART.—Carretera, 2 * ANTONI DOMENECH.—Lleó, 45
FRANCISCO FERRER.—Mar, 28 * JOSEPH MARISTANY.—Mar, 45

Una presentació acuradíssima, format de 310 × 220, un preu assequible i només un deu per cent de l'espai total dedicat a la publicitat, resultà la fórmula adient d'un producte que es venia amb facilitat.

Al llarg dels seus dinou anys d'existència veuran la llum 854 números de la revista, sempre amb el lema inamovible: «*Vergonya eterna a aquells que despreciant son idioma alaben el dels altres.-Dante*». Lema i títol són significatius portadors de l'esperit regeneracionista i progressista d'un nacionalisme combatiu, que conflueix a començaments de segle amb una nova empena del Modernisme vitalista característic dels moments més radicals del moviment, cap al 1893.

Nacionalisme i Modernisme són indistinguibles a les pàgines de *Gent Nova*, fenomen gens aïllat, i que s'inscriu dins d'aquesta onada de nacionalisme emergent, compartint les seves inquietuds amb altres publicacions d'arreu de Catalunya i les Illes, com *Gent Jove*, *Sanch Nova*, *Patria Nova*, *Nova Llavor*, *Llum Nova*, etc.

Gent Nova no fou una revista literària ni artística per excel·lència, els fets socials i la política omplien les seves pàgines amb els articles programàtics, àdhuc propagandístics, de D. Martí i Julià, Trinitat Monegal, J. Ventura i Gausachs, etc.

Irònicament, aquest vessant polític que fa néixer la revista, la farà morir el 27 d'abril de 1918, quan l'encariment del paper arran de la segona Guerra Mundial, la manca de mecenatge, i les divergències polítiques fonamentalment, fan acabar la publicació donant pas, només nou dies després, a una nova revista, *Nacionalisme* (1918-1921), intentent, ara desproveït de la força necessària per a dur endavant la tasca enrera començada.

No essent la raó primordial de la seva existència, la importància que la literatura i les arts en general prenen dins la revista, la fa mereixedora d'una especial atenció pel que fa a l'evolució d'aquests aspectes.

La llarga existència vital de *Gent Nova* —de la qual, cal recordar, es veïren privades la majoria de les revistes més importants; *Joventut*, *El Poble Català*, *Empori*, etc—, és, en certa manera, la responsable del seu eclecticisme i d'una evolució paral·lela a la que experimentà la societat i la cultura catalana durant les dues primeres dècades del segle XX: el pas d'una cultura vuitcentista i regional a una cultura moderna i nacional, que comença a acostar-se als corrents filosòfics i estètics imperants a la resta d'Europa.

Els primers anys de la revista (1899-1903) estaran marcats pel pas de la tradició vuitcentista, representada per la poesia de J.

Verdaguer, A. Guimerà, l'historicisme de J. Riera i Bertran, i les tendències costumistes de Manuel Folch i Torres, a un Modernisme que deixa veure les contradiccions pròpies del moviment en la coexistència de corrents estètics, en inici oposats: la poesia espontaneïsta de J. Maragall i Lluís Via, el decadentisme d'Alfons Maseras i Adrià Gual, o el vitalisme còsmic de caire ibsenià i nietzschian d'Emili Tintorer, Ignasi Iglesias i Pompeu Gener.

Entre 1904 i 1906 comença a disminuir la presència d'escriptors vuitcentistes, bé que no del tot, ans continuen apareixent les signatures d'Anton Busquets i Punset i del poeta badaloní Antoni Bori Fontestà. Altrament, la revista, pel que fa al seu aspecte gràfic, deriva cap a posicions de caràcter simbolista-prerafaelita, i la presència modernista s'aferma amb la col·laboració de Víctor Català, Joaquim Ruyra i Pompeu Crehuet, afegint-se a més, el d'annunzià radical J. Oliva Bridgman.

L'especial atenció dedicada a la narrativa modernista sobresurt en manera durant aquests anys amb els contes i narracions curtes de J.M. Folch i Torres, que col·laborava aleshores de l'exili estant, i la seva amiga i escriptora de la Catalunya Nord M. Haussy. En aquest mateix sentit, la crítica literària a càrrec de Carme Karr i Anton Busquets i Punset, es mostra favorable a novel·les com *Solitud*, de Víctor

Català; *Josafat*, de Prudenci Bertrana o *Per la vida*, de Pous i Pagès.

El 1904 serà un any crucial per a *Gent Nova*, i alhora que manifesta el seu acord amb el «Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» publicant les seves resolucions normatives, es produeix la primera convocatòria dels Jocs Florals. La data d'inici d'aquest certamen poètic està directament en relació amb la disminució de les crítiques i la participació per part dels Modernistes en aquest tipus de festes.

La publicació dels sonets «Coronas» de Josep Carner, anuncia ja, tot i ser aquest un Carner poc definit literàriament, una evolució ineluctable cap a noves tendències més arbitràries.

En efecte, entre 1907 i 1911 es produeix la introducció del classicisme de la mà de nous col·laboradors com Joan Llongueres i Joaquim Folch i Torres; tot sembla indicar que, la ja antiga «batalla del sonet» es decantà favorablement als esteticistes arbitraris, i *Gent Nova* dedicava pàgines senceres a la publicació de sonets.

Resulta encara habitual la presència de J.M. Folch i Torres, Prudenci Bertrana, Josep Pous i Pagès i d'altres modernistes que per aquells anys guanyaren premis als Jocs Florals; mentrestant, J. Carner tradueix Fioretti i Joan Givanell proposa, com a model poètic, Miquel dels Sants Oliver.

Els Jocs Florals que se celebraren sempre la diada de la festa major, el 15 d'agost, foren organitzats per *Gent Nova* fins a 1914 i proporcionaven un valuós material a la revista. L'especial actitud favorable dels noucentistes vers aquests certàmens, i la seva massiva aflluència portarà a *Gent Nova* en la seva darrera etapa a Josep Carner, J. Bofill i Mates, Joan Arús, Joaquim Folguera, Francesc Sitjà Pineda, Miquel Ferrà, Bertran i Pijoan, i Carles Riba entre d'altres.

Val a dir que aquesta presència noucentista que s'inicia tímidament el 1907, en el major moment de militància del moviment, no té el seu establiment definitiu a *Gent Nova* fins a 1912 aproximadament, quan els propis noucentistes han iniciat la seva evolució cap a tendències menys militants estèticament i la seva presència política és, en contrapartida, molt més notable.

Els Jocs Florals del Centre Catalanista i la revista *Gent Nova*, constanten en el seu èxit i evolució la responsabilitat de l'entitat que les empara, capdavantera dins l'àmbit cultural badaloní en un moment històric conflictiu, i que intentà dur a terme dins la ciutat la tasca modernitzadora que Modernistes i Noucentistes —divergències d'actitud al marge— iniciaren en pro d'una cultura catalana nacional i normalitzada.

NOTES:

1. Vegeu Rotger, Cristina i Sagués, Ramon «Els començaments de la indústria a Badalona». A *Carrer dels Arbres*, 8, febrer 1980.
2. Vegeu García Pons, Enrique. *Historia de la prensa Badalonesa (1868-1939)*. Oficina Municipal de premsa de l'Ajuntament de Badalona.